

de vaststelling der wetsgrenzen al evenmin competent. Het kan in de z.g. geesteswetenschappen niet anders dan verwarring stichten, door alle waarden, die in zichzelf niet in overeenstemming zijn met de idee der soevereine persoonlijkheid te relativeren en daarmee als absolute waarden te vernietigen. *Ook aan het persoonlijkheidsideaal is een zekere continuïteitstendenz onmiskenbaar inhaerent.*

De absolute heerschappij der persoonlijkheidsidee maakt de ordinantiën van recht en maatschappij vlottend, zij voert in haar individualistische opvatting, consequent doorgevoerd, tot anarchisme, in haar z.g. transpersonalistische opvatting tot staatsabsolutisme. Zet het persoonlijkheidsideaal zijn grenzen nog verder uit, dan wordt de wetenschap zelve gevaarlijk bedreigd, gelijk de romantiek ons kan leeren.

* * *

§ II. *De antinomieën in de humanistische rechtsleer in het licht der specifieke typen der humanistische wetsidee.*

Hebben wij tot hiertoe de grondstructuur der humanistische wetsidee in haar beide antithetische grondslagen, de soevereiniteit der persoonlijkheid en de soevereiniteit van het denken, in ons opgenomen, dan wil ik thans met U eenige der vele antinomieën ontleden, waarin de doorvoering dezer wetsidee de rechtswetenschap en de rechtsphilosophie verstrikt heeft.

1. *De naturalistische typen.*

Ik laat thans terzijde de antinomieën, welke de oude rationalistische natuurrechtsleer in haar mathematischen vorm in het rechtsgebied gebracht heeft.

Die leer heet thans overwonnen en er is schier geen modern rechtsphilosoof, die zijn uiteenzettingen niet aanvangt met een ondubbelzinnige desavouering van dit verouderd rationalisme. Inderdaad is de methode der rechtswetenschap en die der rechtsphilosophie veranderd. Kant heeft niet tevergeefs op de grenzen van het theoretisch denken gewezen. Men wil, in 't gemeen genomen, tegenwoordig slechts positivist zijn. Ook de moderne cultuurphilosophie in het recht waagt zich niet aan natuurrechtelijke constructies buiten de ervaring van het positieve recht om.

Met dat al zien we de rechtswetenschap, om nu maar eens op den meest positieven bodem te blijven, in een waren crisistoestand, in een chaotische verwarring, waarin zelfs over de eerste grondslagen, over object en methode, een schijnbaar niet te beslechten strijd gevoerd wordt. Sinds de dagen van **v. Kirchman's** bekend pamflet *Die Wertlosigkeit der Jurisprudenz als Wissenschaft*, dat het geweten der wetenschappelijke juristen op ruwe wijze wakker schudde, is de verbitterde strijd om de rechtswetenschap niet geluwd¹⁾. De sociologie, die zich in den modernen tijd als empirische, analyseerende wetenschap meer en meer op massapsychologischen grondslag is gaan stellen²⁾ en reeds een reeks van